

3353 9(47-9 25) up

ԱՂԳԱՍԷՐ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒՄ ՏԵՄԵՕՐԸԳԻՐ

ՅԱՄԻ ՏԵԱՌՆ 1848-ի և 1849-ի (1850)

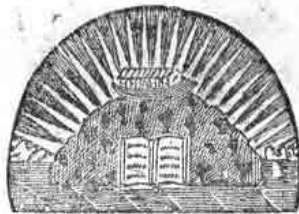

Դ ՀԱՅՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՏԵԱՌՆ ՆԵՐՍԻՍԻ ՀԻՆԳԵՐՈՐԳԻ
ԱՄԵՆԵՐԱՆ ԿԱԹՈՒՂՈՍԿՈՍԻ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ
Դ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱՆՕՒՒՆ

ԵՒ Ի

Ի ՊԱՏՐԻԱՐԳՈՒԹԵԱՆ ԵՐՈՒՍԱԿԷՄԻ ՏԵԱՌՆ ԿԻՐԱԿՈՍԻ
ԱՌԱՔԵԼԱՊԵՏԻ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ

Հ Ա Տ Ո Ր Ա Ռ Ա Ջ Ի Ն

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ

ԱՂԳԱՍԷՐԻ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ

Դ ԿԵԼԿԱԹԱ

1849.

փողոցս հայրենեաց , կամ գործել զկերակուր ,
 և կամ գերի վարել ՚ի թշնամեաց . եթէ ոչ
 ազքասն : Քայլուն սաղաւարօք և վաւառուն
 վերարկուք ազատաց միայն սիրտ տալոյ համար
 եղին . բայց ճշմարիտ արիութիւնն եռայ յողի
 ազքատին : — Օ որ ինչ միանգամ կարիք և
 կարօտութիւնքն առնեն՝ յանգղնութիւն չեն ,
 որով պարտաւորութեամբ սկսանիմք ահա ըզ-
 դործն՝ ազատանեալ ՚ի խնամս Աստուծոյ
 և ամենասիրելի Ազգիս մերոյ : Եթէ կարա-
 ցաք ընդ ծանր պարտեաց Սուրբ Սանդուխտ
 Պապրոցիս մերոյ՝ անթերի յառաջ տանել և
 զպարտիս դրաւորական սպասահարկութեանց
 մերոց ընդ այսպիսի ծանր օղովք , օն անդր
 առաւելումք . իսկ եթէ ոչ կարենամք , մնա-
 նիմք աշխատակէր՝ ՚ի փառս Ազգիս մերոյ :

Որ միանգամ ծնող լեալ իցէ , կամ հայր և
 մայր զաւակաց , և գիտիցէ իւրով աղեօք և
 գթով՝ չափել զաղէտս և զգութ ընկերին ,
 արդարեւ հասկանալ կարէ զետրովել սրտից
 մերոց , որ յետ բաղմամեան երկանց աստան-
 զիկ զբականութեան մերոյ՝ աւանիկ երեքին
 հոգեծին զաւակունք մեր կիսածին ՚ի մամ-
 լոջն կան , առաւել մնաեալք , քանթէ կենդա-
 նիք : Ահիտնիմք ՚ի շնորհս բարերար ձե-
 ուաց այնոցիկ՝ որոց սատարութեամբ աւելի
 քան զքսանաւոր մատենաւ արդէն իսկ ե-
 լեալ և հրատարակեցան յողջի մերում յընդ-
 հանուրս , զի և սոքին կենդանացին առ ՚ի
 լոյս պարծանաց ազգիս Ահա այսոքիկ են՝ որք
 մեծապէս յորդոր լինին մեզ ՚ի գործ անգր՝ ա-
 առաւել քան զկար մեր և առաւելագոյն և ս-
 քան զքաջախերութիւնսն՝ զորս ընկալաք մինչ
 ցարդ : Եթէ քաջախերութիւն իսկ և կո-
 չել արժան իցէ զցաւակցութիւն սիրելեաց
 ՚ի տեղիս տեղիս :

Երկրորդ՝ զի որպէս յառաջն՝ նոյն և այժմ՝
 քարոզիմք , թէ « ոչ առանց տպարանի զպրոցն
 կարէր կալ , և ոչ առանց Գալոցի տպարանի :

Ոչ ասպայոյս մնացաք ՚ի նեղութեան , զի
 շնորհք երկից շարժեցին զմանա ՚ի սիրելի
 բարեկամաց մերոց ՚ի Արկաթա և յայլուր՝
 ինքնայօժար կամօք՝ և առանց մեր բնաւ
 բերան ինչ բանալոյ առաջի , գալ միարանել և
 գնել և ՔՆԾԱՅԵԼ մեզ զտպարան մի : — Ո՛վ

սիրելի գալ և միարանել՝ . — սացէ մեզ Աստ-
 ուած միշտ զայսպիսիս պատմել աշխարհի և
 միշտ ՚ի սոյնպիսին յորգորել զազգ մեր , որ
 ոչ իմիք այնքան կարօտի՝ որքան ՊԱԼՈՅ և
 ՄԻՔԱՅԵԼՈՅ ՚ի կանգնումն և ՚ի կազմոյր
 զբազխութեան իւրոյ : Երբ թուական ճրչ-
 մարիտ ազգասիրութեան կանգնէր յԱրեւել
 այս հատուած բանի , և նոր յաւնէր ՚ի մե-
 ռելոց Ազգասէր պայծառ դրօշի զսա ՚ի յի-
 շատակս դարուցն յաջորդականաց , եթէ տա-
 բարաղութիւն մեր արժանի կացուցանէր զմեզ
 այնմ :

Ազգ մեր , որպէս փոքրիկ հասարակութիւն
 մի ՚ի մեջ ամենակրօն ազգաց և լեզուաց ՚ի
 Հնդկաստան՝ ընդ թերութեանց մարդկայնոց՝
 ունի և զմարդկային կատարելութիւնս : Բը-
 ռիստանէական բարեպաշտութիւնս , տինա թէ
 և զդերմարդկային առաքինութիւնս՝ որով
 թէ մեզ , և թէ այլեայլ հաստատութեանց ՚ի
 թիկունս հասանէ կարեօք . և եթէ շնչեցէ
 Ազգասէր պատմել զնոսին հեռաւորաց և
 զինեաց յօրինակ բարեաց և ՚ի խրատ զուշու-
 թեանց՝ ոչ այլ ինչ կատարէ նովին՝ քան
 թէ զպարտիս երախտագիտութեան և ճրչ-
 մարտութեան :

Իսկ եթէ ՚ի պատմել իւրում զայս ինչ
 կամ զայն , անգիտութեամբ և ակամայ զայ-
 բացուցանիցէ ՚ի վերայ իւր զոյս ոք կամ
 զայն՝ ճար չունի . — զի չիք ինչ սուրբ և
 անարատ թէ ՚ի Սուրբ Գեղոս , և եթէ պատ-
 մութիւնս արտաքնոց՝ զոր այր կասկածուտ
 բռնի մկնութեամբ կամ թիւր խոջիւ մտաց
 յիւր վերայ ոչ աւնուցու՝ տարապարտ տըր-
 աունջ բառնալ զընկերէն : Եւ թէ այսպէս՝
 ուրեմն մեք առ տեղեաւս ծանուցանեմք նոցա
 և աշխարհի միանգամայն , զի ՚ի գովել մե-
 լում զառաքինութիւնս և ՚ի զսրովել զմե-
 լութիւնսն՝ ՚ի սա կամ ՚ի նա առանձնաբար
 ոչ գիտեմք , զի զինչ օգուտ մեր զըզուցմունս
 ընկերին խոցել և զԱրագիրս ՚ի լուտագիր
 փոխանակել , այն ինչ զօգուտն հասարակաց
 յանձն առնումք : Ոչ օգտեցաւ երբէք հա-
 սարակութիւնն՝ լուտանօք : ॥ « Որ ծածկէ
 զյանցանս՝ ինդրէ զբարեկամութիւն . իսկ
 որ աստեայ զծածկելն՝ քակէ զբարեկամս և

զընտախս ։ 11 ॥ Առաջ թիւ 9. Եւ Փիլիքն ասէ ,
|| Օբարչելինն ծածկելն է բարւոք ։ || —

Ի լոց անտի ընտրելագոյն Համարիմք
զպիտանիս արդեան վիճակի ամենասիրելի Մզ-
դի . յորս և նախաստախիւ Համարիմք — զազ-
դ յիննն , որքան և ՚ի ձեռս մեր անցանկեցեն : —
Մպա զբազաքականս Հնդկաստանի խառն
ընդ պատմական և կրօնական զիպուածոց ,
և հուսկ ապա՝ ուշ դենիմք մանաւանդ յա-
ռաջագիմու թեան արուեստից և գիտութեանց
յիշարայիս : Բանասիրական ձգարանու-
թեամբ ոչ ձանձրացուցանեմք զվերծանողս
մեր՝ բայց եթէ՝ որ համ ունիցին և հաս :

Ի եջռի կամ ոճ գրութեան ընտրելիք մեզ
զըռն բարբառ նախահարց , որով Աստուած-
խօսեցաւ առ Մզամ և Հայկ , մանաւոր
պորձանք Համարիով Պատուելի Ազգին և
մեզ շնորհ սոյսվիսի , զի գրոց բարբառ մեր
ոչ միայն յարդելի է վասն աստուածախօ-
սութեան , առատութեան , ճոխութեան և հը-
նութեան իւրոյ , այլ նաև վասն ընդհանրու-
թեանն ՚ի ներկայ ժամանակիս : Սուրբ Գլխք
և որք յառաջ կամ զինի նոցա թարգմանեցան
և գրեցան , որպէս մեք ասա՝ նոյն և Համազգիք
յամենայն ուրեք ընթեռնուն և հասկանան :
Ուր ընդ հակառակն՝ տեղական աշխարհա-
բանն՝ կարի ամիտի է և դժուարահասկա-
նայի յամենայն ուրեք : Օրինակի համար՝
լեզուն հին և նոր Պուգա՝ յԱզուլիս ոչ
հասկանան . զԱզուլիացն՝ ՚ի Սիւնիս . զՍիւ-
նեացն՝ յԱրարատ . զԱրարատին՝ ՚ի Պոլիս .
Թնդ զԻւոյ , զԻւոյդ , զՍասուն և զԿորձէսն
ամենայն : — Որս ամիօրէն գրէ , վասն մանա-
ւոր տեղոյ աշխատի . իսկ որ գրաբառ գրէ՝
վասն ամենայն ազգին և ընդհանրոյ աշխատի
Առ այս պարձանք յիրաւի Տիկնաց և Պարո-
նաց Ազգի մերոյ ՚ի Հնդկաստան , որ թէ նախ
և թէ յապա , ՚ի նոսա հրատարակեցաւ լրագիր
աստուածախօս բարբառով :

Առ այժմ յամուջ երկցս տպագրի և հրա-
տակի սա ամսական մի և կէս , կամ տարեկան
տասնևութուսուս զնով կանխիկ վճարելի :

Այս յետին նուագութիւն գնոյ սյնու-
յուսով Հաստատիմք . զի բարերար բաժա-
նորք Հնդկաստանի՝ վասն քաջալերելոյ

զմեզ և թեթևացուցանելոյ զանտանելի զճան-
րութիւն աշխատանաց մերոց՝ շնորհ արատցեն
փոխանակ միոյ օրինակի՝ զերկուս ընդունել ,
որպէս զի հեռաւոր Եղբարք մեր և սբա-
կան իցին բաժանորդութեանն : Բանգի տա-
կաւին չին դերեհալ յոյս և ապաւինութիւնք
մեր ՚ի Հայաստան , ՚ի Հայրենակիցս , ՚ի ծա-
նօթս և ՚ի բարեկամս մեր : Սանաւանդզի և
յականէ գրէ առ մեզ Առաքելապատիւ և
Ազգասէր Տէր Մատթէոս Սրբազան Պատ-
րեարդն Կոստանդնուպոլսոյ՝ թէ :

“Եւ զձերդ Օրագիր սիրեմ յոյժ , եթէ
լստ նիւթոյն և եթէ լստ լիզուին . բայց ա-
ւանդ , զի տարեկան վճարք նորա կարի ծան-
րագին գորով՝ ոչ ոք համոզի ՚ի յորդորանաց
մերոց բաժանորդ լինել սյնմ :”

Ի սոյն Հայեցեալ իրաւունս վարկաք թո-
ղուլ աշխարհայն արտաքոյ Հնդկաստանեաց՝
զկէս առփին ամսոյ՝ առ ՚ի թերթութիւն
ժախուց թղթատարին և ընդունել միայն տա-
րեկան 12 առփիս Կալիթայ՝ կանխիկ վճար-
մամբ ՚ի ձեռն Յարդոյ Կործակալաց մերոց
՚ի տեղիս տեղիս :

Իւրախոյս բառնամք և ՚ի Կոր Պուգա՝
՚ի մեր վիճակ վաստակոց , ցաւիմք հոգւով
չափ ընդ խղճութիւնս ամենեցուն նոցա , և
փոխանակ դրամական օգնականութեանցն՝ ա-
պաստան մնամք գործունեայ ձեռոց և աղ-
քասէր շնորհացն՝ որովք յուսամք հեռ զհե-
տէ գտանել մեզ զնշխարս Հնութեանց ազգիս :

Անուանք Ստորագրողաց , որպէս և յատուկ
Բարերարացն վճիտ երևին յայսմ լրագրի չո-
րիցս ՚ի տարւոջ :

Որ գտանէ հինգ օրինակի ստորագիրս՝ զմի
օրինակ վասն իւր՝ ձրի ստանայ :

Որ յամին չորիցս ՚ի տարւոջ օրինակեալ
առաքեսցէ տա մեզ զհին Յիշատակարանս
գրոց , արձանագիրս և զնորալուրս , յորս իցին
լոյսք ազգային պատմութեան , զմի օրինակ
Ազգասիրիս ձրի ընդունի :

Ամենայն ինչ ազգային ձրի տպագրին՝ եթէ
չիցեն ընդդէմ պարզ Հայկաբանութեան ,
Հաւատոյ , կամ պատուոյ ուրուք :

Համապատասխանիք , բանասիրական թարգ-
մանութիւնք , ոտանաւորք , և այլ սոյսվիսիք :

եթէ 'ի Ստորագրողաց անտի՝ պահանջեն
զիս անոյ առ տողն . իսկ եթէ յոչ ստորագրողաց՝
էրո՛ւ :

Համարձակիմք անուանել աստ առ տեղեալս
'ի դորձակալս Աղգասիրիս Աբարատեան՝

ՉՊարանոց

- Գ. Ս. Մանուկ 'ի Ռանգոնն :
- Յովհաննէս Ս. Յորգանեան 'ի Տուֆանն .
- Ստեփանոս Մ. Կարապետ 'ի Պիտոնի :
- Յովհաննէս Միրզախան 'ի Սինիֆոտ :
- Աղանուբ Պ. Աղանուբ 'ի Բեթաիտ :
- Սամուէլ Մարգար 'ի Մարտոս :
- Յարութիւն Յորգանեան 'ի Բաճքալի :
- Մելքում և Յովսէփ Յ. Մելքումեանց 'ի Բաւեր :
- Ազոյ Մկրտիչ Խաչիկ 'ի Բաղրատ :
- Ստեփանոս Պ. Աղանուբ , և } 'ի Կոստանոպոլիս
- Մկրտիչ Բանբան } 'ի Կոստանոպոլիս
- Բարձրատիճան Թադէոս Խան Առաքելեան 'ի Թեւրան :
- Անդրեաս Օրպելեան և } 'ի Կոստանոպոլիս
- Ստեփանոս Կերսեսեան } 'ի Կոստանոպոլիս
- Արժանացարք Առկաս Պարզապար Տէր և Տղազիր Ար-

շալուսոյ Արարատեան 'ի Չիքոսիտ :

Մկրտիչ Ազաթօնեան և Մկրտիչ Տէր Մարգարեան
'ի Կոստանոպոլիս :

Օ որս և տղաչեմք ազգօրէն 'ի թիկունս
Հասանել միայնութեան և տկարութեանս մե-
րում , ջանալով բաժանորդս գտանել լրագրիս
այսորիկ :

Թերթք լրագրիս անցուցանին աստի առ
Էրաքանչիւր Գործակալս մեր , զի 'ի ձեռս
նոցին բաժանեցին ստորագրողաց՝ յաւելլով
և զծախս թղթատարին 'ի վերայ բուն տա-
րեկան գնոյ սորուն :

Ինդրին գործակալք ստանալ նախ զվեց-
ամսականն յիւրաքանչիւր ստորագրողաց և
ապա գրել առ մեզ զնոցանէ , զի մի յապա-
ղուքն Հասանիցի կանուխ օգնականութեանց
նոցա , որ միշտ կրկին Համարելի է՝ մանա-
ւանդ 'ի ներդին կացութեան այսմիկ :

Մ Ը Ր Գ Ը Ս Ի Ր Ը Կ Ը Ն Ղ Ե Մ Ը Ր Ը Ն

Վերջապէս բեկան Լակրտին Եղբարք
'ի Պալիսթա , և այնինչ տունք և ստացուածք
նոցա աճրդով վաճառելին՝ ժողով Անդամոց
Պառավարութեան Մարդասիրական Ղե-
մարանին վճռեաց գնել գտունն Համամիտ-

ողոցին՝ որ և յառաջն էր տեղի վարժութեան ,
քան և երեք հազար ուսուցիչ . և գործն յանձ-
նեցաւ Պարոն Յովհաննէս Աղգասիրեան Պար-
զադրի ասացեալ Ղեմարանին , որ գնեաց լայն
25600 ովն : Յաւելուած գումարոյն արդա-
քոյ վճառոյ՝ ժողովոյն գասուլիս յարոյց , և
Պարոն Յովհաննէս Աղգասիրեան յանձն էաւ
տուժել յիւրմէ քսակէ զյաւելուած 5600
ուսուցիցաց . այնու դաշամբ՝ որ զկարուածա-
զիր տանն յիւր անուն կազմուրեցէ : Այ-
րասին ժողով գումարեցաւ , յորում լսի թէ
Պարոն Փ. Ա. Գեորգեան մի յանգամոց
անտի կառավարութեանն 'ի բաց հրաժարե-
ցաւ , և Պարոն Աբգար Յարութիւն Աբգա-
րեան ընտրեցաւ 'ի տեղի նորա : Ապա ա-
ռաջարկութեամբ Պարոն Օրատայ Ս .
Մանուկեանց վճռեցաւ , զի թուղթք յորե-
նեցին յանուն Ղեմարանին և յաւելու-
ած Պարոն Աղգալայ 'ի վաշխի կայցէ 'ի
վերայ Ղեմարանին՝ մինչև յաջողեցի Հաս-
տատութեանն վճարել զնոյն : Բայց լսի ևս՝
թէ Պարոն Աղգալ Հանգանակէ զայն 'ի Հա-
սարակութենէ տեղւոյս՝ զի մի ծանրացի 'ի
վերայ ազգային Հաստատութեանն :

Եթէ տունն պիտանի էր Մարդասիրա-
կան Ղեմարանին՝ տարակոյս չկայ . վասնզի
'ի բաղում ամաց հետէ , թէ բանիւ և թէ
արդեամբ հետամուտ էր կառավարութիւնն
գնելոյ զայն . մինչ այնչի՛ և գին իսկ Հաս-
'ի վերայ՝ 52,000 ուսուցիչս . և որպէս լսի , առ-
Հաւատչեայ ևս ետ :

Այլ զի յայսմ՝ նեղ ժամանակի , յորում
դրամն թանգ , և Ղեմարանն արդէն իսկ փո-
խադրեալ ընդ դաշամբ յաւել պակաս տարի
և կէս ժամանակաւ և ամսական 140 ուսուցիչ
վարձու միայոյ յայլուր , գնելն զայն օգուտ
արար կամ առնէ Հաստատութեանն , թէ ոչ՝
թողումք ապաստան 'ի կարծիս Հասարակաց :

Ս Ո Ւ Ր Բ Ս Ը Ն Դ Ո Ւ Խ Տ Դ Պ Ր Ո Յ

'Ի դադարել գործոց մերոց ,— և 'ի մեկնել
ունանց 'ի վարձաւոր աշակերտաց Պարոցիս՝
հիմն 'ի վեր դրդէր արդեօք այս Հաստա-

տութիւն՝ եթէ կանու խ ոչ ժամանէր առ միջ
 ասեմահաս օգնականութիւն Վերապատուե-
 լի Վերցնի 'ի Բթաւ խ՝ Տիկին Մ արիամայ
 Յարութիւնի Յակոբեան , և Օրիորդ թ ա-
 դուհայ Մանուկեան՝ Մարց արգի գրա-
 կանութեան Ազգիս , սովին յոյժ քաջայե-
 րական գրով : « Եւս առաւելապէս խնդա-
 ցաք զխոնկալ , զի գրես թէ յայդպիսի փոքր
 ժամանակու՛մ թիւ աշակերտացն լիալ են
 56 : զոր յուսամք 'ի Տէր օր յաւուր յա-
 ւելցի : Տէր ասցէ ազգասէր աշխատողի-
 կեանս երկարս հաստատուն մնալ յազգաց
 ազգս :— Եւս զեկուցանես զի սոյն Վարա-
 սունն հարկաւորի ձեռնտուութեան . վասն ո-
 րոյ և մք այժմ՝ Հաճեցաք պատուիրել տեղ
 մեր Սերբի Եզրօրորելի Պարոն Օ օրապի
 Մ Մանուկեանց , որ 400 կ' սուփիք Հաստ-
 ցանի Յարգելոյդ՝ սակս մերոյս կողմանէ
 Խնամաճութեան սոյն Վարատանն , զոր խն-
 դրեմք շնորհ արարեալ սիրով ստանաս : »

Արդարև գոհութիւն և շնորհակալութիւն
 մեծ վասն ազգարար բարերարութեան այսմիկ ,
 որ եղև սիւն և Հաստատութիւն ասացեալ
 Վարացին 'ի վերջին կէտ վասնզի նորա :

— Կարի տխրութեամբ բնթեռնումք 'ի
 Հարաւ և յնգէ՛մ յազգիւրս՝ թէ Պարոն Ա-
 աաքել Չնթլու ման Աւետեանց՝ որ վարէր
 զերիս երևելի պաշտամունս 'ի Վերագոյն Ա-
 տենի մայրաքաղաքիս , այսինքն՝ զԹարգմա-
 նի դատաւորաց , Վիւանաղարի Խրաւասացու-
 թեան և Հրեշտակախօսութեան Պարտալճար
 Ատենի . զրկեցաւ ամենեցունց՝ 'ի պատճառս
 տարաբախտութեամբ ասպատան լինելոյ 'ի
 շնորհս օրինաց պարտալճարութեան : Ասի
 թէ Պարոն Հանգերձեալ է ինքնին բողո-
 քել առ ատեան դաղտնի խորհրդարանի մայ-
 րաքաղաքիս :

Յերիս բաժանեցաւ երևելի այս պաշտօ-
 նատարութիւն Հայկաղին . մին՝ որ է թարգ
 մանութիւն դատաւորաց 'ի Վերագոյն Ատենի
 մայրաքաղաքիս՝ դատարկ եկաց . հրեշտակու-
 թիւն իրաւանցն ատենի տուաւ Պարոն Խաչա-
 արոյ Յովհաննեան՝ որ յառաջն դիւանադպրու-
 էր Սր Լարէնս Պիլի , որոյ դիւանադպրու-
 թեան պաշտօն շնորհեցաւ Պարոն Կարնինայ

ուրումն Անդղիացւոյ . և թարգմանութեանն՝
 տուաւ Պարոն Կերասայ :

Բայց խնդրի եթէ արդեօք Աւագ դատա-
 ւորաց Վերագոյն Ատենի մայրաքաղաքիս
 օրինօք իշխանութիւն ունի զրկելոյ զոն իցէ
 պաշտօնատար յիւրմէ պաշտօնէ՝ վասն պար-
 տապան լինելոյ :— Եթէ նոյն օրէնք ներհն
 արդեօք երկրականաց աշխարհիս անբաւ շա-
 րիաաիւ փոխ տալ զդրամս իւրեանց , և կոր-
 ծանել զարս դորձունեայս— Եթէ նոյն դա-
 տաւոր , որ յանձին կաշու մաքրիլ զատեան
 իւր յարանց պարտաւորաց՝ Հասարակնց առ-
 նել պարտ իցէ զայն , եթէ մասնաւորաց ոմանց :

— Ասի թէ լարդ Վէլհուդի ելանելոց
 իցէ վաղվաղակի յետ անձրեային եղանակի
 մերում , 'ի Մութան :

— Ատեան Առաջնորդաց յԱնդղեա՝ շնոր-
 հեաց Սր Հիւ Վֆի վարիլ զնոյն հատուր
 սպարտաղետութիւն զօրաց Հնդկաստանի և՛
 զամ մի բովանդակ :

— Ապստամբութեան Հողարոյ դարդիս
 առաւեալ ևս զայրանայ . և Զսթր սինկ ուխ-
 տէ կամ գկեանս կորուսանել , և կամ զթա-
 դաւորութիւն իմն գտանել , անվրէպ ամեն ին
 'ի յուսոյ անտի յաղթութեանն :

— Իսկ ապստամբութիւն Մութանոյ
 տակաւին տեէ . և Մութաջ զլուխ ապստամ-
 բից Հանդարտութեամբ զննէ շուրջ զիւրեաւ
 զբանակս պաշարողացն Անդղիացւոց :— Ի-
 ծածուկ դաշնակից է նմա սաթ , Գօստ Մա-
 Համմադ Խան Վարօլայ և Գուլար Սինկ
 Փիշաւորոյ . ուստի թուի թէ՛ նա սգասէ գա-
 լտեան օգնականութեան 'ի նոցանէ , և Անդ-
 զիացիք գայտեան յաղթ հրաղինոց իւրեանց :

— Ապստամբութիւն խաժանին Սէյլան
 կղզւոյ՝ դադարեցաւ . և առաջին գրգռիչք
 կալանաւորեալ ատենի դատուութեան մատ-
 նեցան . յորոց է՝ զի յաքսորս վճռեցան ան-
 ձինք և իրք յարքունիս գրաւեցան . է՛ զի
 'ի բանտ արկան . և է՛ զի աղստ արձակեցան :

ՌԱՆԳՈՒՆ

Ուրախութեամբ սրտի Հրատարակեմք . զի
 Պարոն Յովհաննէս Սարգսեան Սալմաստեցի

բարերար Պատմութեան Պարսից՝ 'ի նորոյ կերտեալ զնաւ մի գեղեցիկ՝ անուանեաց զնա ՅՈՎՍԷՓ ԱՂԱՐԷԳ՝ 'ի պատիւ երեսաց յայդ անուն բարեկամին :

— Պարսն և Տիկին Ստեփաննոս Վարբրէլեան Էջիազարեանց ամբողջ հասին այսր 'ի Սանգունայ :

ՄԱԿՐԱՍ 22 ՅՈՒՆԻՍ 1848

« Թախծազին սրտիւ ունիմ գուժել 'ի լսելիս բո զուր մահու Քաջափայլ և Ազգասէր Հայկազուն Ասպետի և երեւելի վաճառականին Սէթայ Սամեան : Այրս այս պատուական ծնեալ 'ի Նոր Չուղա 'ի 22 Սեպտեմբերի 1771 : Հանգեաւ 'ի Տէր խաղաղութեամբ 'ի 19 ամսոյս 'ի հասունացեալ հասակի 70 ամաց 8 ամսոյ և 28 աւուրց : Թողլով զինի զորդիս՝ երկուս , զգուստր՝ մի , փեսայ , հարսունս և թոռուսս , և ս և զանուն այնպիսի՝ որ տեղական և ս եղցի բան զպղնձի յիշատակարանն Aere perennius , որպէս ստէ Սիրատիոս : Զլնթացս առաւել քան զլթանամայ պանդխտութեան իւրոյ 'ի Հնդկիս : յինքն զբաւեաց զսիրտս ամենեցուն մերանից և այլազգեաց քաղցրարարոյութեամբ և հեղութեամբ իւրով : Աստ մասին գրագիտութեան յառաջադէմ էր սա քան բազումս 'ի Հայկազանց՝ որք զայնու ժամանակաւն էին 'ի քաղաքի աստ կամ յոյլ տեղիս 'ի Հինդիկս : Վրութիւնք սորա թէ արձակ թէ ուսանաւորք՝ յայտնի ապացոյցք են մեզ կորովութեան մտաց և հանձարեղութեան բանիցն : Ազդարարին Մազրասայ գլխաւոր պաշտպանոցս մին էր , և 'ի նոյն ազգասիրական հովանաւորութիւն յորդորէր զայլս : Այնպէս տարածեցաւ համբաւ գրագիտութեան նորա՝ մինչև երևելի Հեղինակ Յակոբ Շահան Չրպետեան Հայերէն վարժապետ թագաւորական գրասանն 'ի Փարէզ՝ խնդրեաց 'ի նմանէ գրով զճանօթութիւնս յաղագս ազգային պատմութեան , առ որ երկարօրէն պատասխանեաց ըստ պատշաճին :— Բաւական է մեզ գիտել և յուսալ իսկ՝ զի երբեակ Ազգ.

նուաբարոյ որդիք նորա պահելոց են զյիշատակ Արժանայարգ Հօր իւրեանց , և թէ ազգօգուտ և վեհանձնական գործովք իւրեանց հասու ցանել պիտին զանուն ՝ Սամեանց յազգէ յազգ : »

Թէ որքան ազդեաց մեզ այս գրութիւն , հետագայ փանաքի երդգ 'ի Բանասիրականին՝ տկար ապացոյց իմն լիցի թոյ :

Պ Ա Ր Ս Կ Ա Ս Տ Ա Ն

Օ իրօք Պարսկաստանի վայր 'ի վերոյք լսին ժիշտ . զի գրեթէ 'ի բազում ժամանակաց հետէ լսեցան երթե եկութիւնք գրոց :

— Բուն նահանգն Պարս և գլխաւոր քաղաքին Շիրազ խոսիեալ և աղմկեալ է յաւազակաց անտի , և պատմի թէ նոր ոմն Հաճի Հաշիմ Խան սրիկայ յարուցեալ 'ի լեռնականաց անտի՝ անխնայ կոտորէ զարս մեծամեծս , և զոունս նոցա յաւարի հարկանէ : Իսկ ազքատաց ոչ մեղանչէ : — Խորհրդով թերես , զի զինչ արդեօք շահել կարէր 'ի նոցանէ :

— ԱՍՊԵՀԱՆ Միրզա Իբրահիմ որդի երեւելոյն Սէիդ Մահամմադ Բաղրայ Ուաշտեցոյ ամբոխ արարեալ , որպէս պատմէ Արշալոյս՝ սպան զՄիրզա Թաղի Խան և զօրդի Մամադ Յօսէյն մեծի գեներալին Լամամի Յօմայ՝ որ կամակիցն էր բռնաւորին 'ի հարստահարել զքաղաքն ողջոյն :

— Յաւազինս սրտով և զկացութենէ Նոր Չուղայ 'ի մասին աննշանից ոմանց խաւնակելոյ զազգային ապահովութիւն , Բայց յուսամք յողորմութիւն Բարձրելոյն՝ զի մի անմեղք 'ի կրակ մեղաւորաց այրիցին :

Քանզի պատմի թէ Վարապետ որդի Յովհաննու կտրչի (զասաքի) 'ի Վերայ յար-

† Առեւտիչն ինձ Սիբեւոյն սոս այստիկ և սոխոյոյս սոս Աստուած : Բայց եթէ յորտեւոցսոս զուշարութիւն Սէթուոյ եւ Վարդի Սաթեան 'ի քաղաքութիւն իմաստուն Քեւրեւոստոս և Բանասիրականն ՀՕՐՆ 'ի վաշտ ընդհանուր Ազգիս՝ ոչ Քեթ ինչ սանէ՞ն՝ սան Բէ զպարիս երկրագիտութեան Վերոյ սոս Հանգոյնեան և Եւրոպայի բնութեան սոս Բանասէս սպէ Վերոյ : Մ . Գ . Թ .

ձակեալ Աստուածբէկի դարուդայն՝ ումբա-
 ճար սատակեաց զնա՝ և ապաստան զնաց ե-
 մուտ ՚ի վանս Ամենափրկչի : Միանգամ և
 երկիցս խնդրեալ ՚ի քաղաքական կառավարու-
 թենէ Աստուածանայ՝ ոչ յանձնեցաւ : զի Սըր-
 դազան Առաջնորդ Նոր Սուրբ համարէր
 զինքն և զվանս իւր բաւականս ՚ի պատըս-
 պարութիւն մարդասպանին : Աւստի Միւրզա
 Աբղօլ Յօսէին Խան, որ վարէր զքաղաքա-
 պետութիւն ժամանակին՝ եկեալ ՚ի վանս
 Ամենափրկչի՝ ոչ միայն բռնի կորզեաց ասի,
 զոյրն մասապարտ, այլ որպէս լսի, բարձօք
 գանեաց և սուգանեաց զվանական և զաւա-
 դերիցունս իւրաքանչիւր թաղից, Հետեանքն
 Աստուծոյ են դիտելիք :—

— Բայց որ մեծապէս ուրախ արար զմեզ՝
 էր համբան որ Յարգոյ Պարոն Գէորգ
 Արդանիսեան եկեալ ՚ի Նոր Սուրբ և
 տեսեալ զյառաջադիմութիւնս աշակերտաց
 Հայկեան Հայրենասիրական Գաղտցին՝ ՚ի Հայ
 և Պարսիկ գրչութիւն՝ ընտրեաց ՚ի նոցանէ
 ողիս չորս և տարաւ ընդ իւր ՚ի Թեհրան
 յօգնականութիւն Աճառատանն Մամի-
 կոնկից անուանելոյ :

— Օ՞ր Թեհրանայ համբաւ մեծարարութեան
 ոչ ընկալաք, բայց զԽշխանէն Արպատա-
 կանի լսի, թէ զհաւուն իւրոյ զՅրթալեոյ
 զեգասէր պագչտութիւն միայն յանձին ժա-
 ոսնդէ : զի մանուկ ութուտասանամեայ և եթ՝
 և արդէն իսկ ունելով կանայս ինն, հրա-
 մայեալ է ներքինտպետին յիւրաքանչիւր
 յուրրաթամաի յաւելուլ ՚ի կանանոց իւր զմի
 մի կուսան :

ԵՊԻՊՏՈՍ

Անտ փորբերանի սկսեալ յԱղէքսանդրէ
 յերկուստէք Նեղոս գետոյ հասեալ է մինչև
 ՚ի Գահրին բաղձաթիւ կոտորածիւ : Երե-
 ելիք յԽշխանաց խոյս տուեալ ՚ի նաւս և
 յանխաբ յապահովս թաքեան, իսկ ՚ի միա-
 ցորդաց ժողովրդեանն առօրին երկու և աւելի
 հարիւրաւորք ջարդոտին :

ԿՈՍՏԱՆԳՆՈՒՊՈԼԻՍ

Ինքնակալն Արտանդնուպոլսոյ նոր գրա-
 մաթուղթ սահմանէ յիւրում տէրութեան,
 և մեծի գումարոյ քանակութեամբ շնորհէ
 ՚ի նոցանէ հրկիզելոցն Բէյօղլույ վան շինու-
 թեան տանց իւրեանց, միայն հարիւրին վեց
 վաշխիւ, գրաւորական պահելով ՚ի ձեռին
 զհալուածս իւրաքանչիւր տանուտէրանց :
 Բայց այնու դաշամբ՝ զի նորաչէն տունք ա-
 զիւսակերաք լինելին :

Նաև՝ հպատակասէր բարեգթութեամբ
 հրամայեալ է թագից Խալանց ընդունել ՚ի
 սունս իւրեանց զԲրիտանոնեոյ հրկիզեալսն
 և ասպնջական լինել, որ մինչ ցարգ չե է ե-
 դեալ : Եւ թէ այս շնորհք զքանի ողիս զե-
 զուցուն առաջի Աստուծոյ յօրհնութիւն կե-
 նաց և ՚ի հաստատութիւն երջանիկ թագաւո-
 րութեան նորա՝ թողումք իմաստնոց չափել :

— Ի ՈՒՆԻՈՒՍԵՑ թղթարերն եհտո գուժիւ
 խոտութեանն Խալանդայ, մինչև այն զի՝ կա-
 աւալարութիւն Մեծին Բրիտանիոյ զմեծ-
 ծովային պատրաստութիւնս տեսանէր առ ՚ի
 ընդդէմ՝ նորին՝ ընդ ձեռամբ Սր Չարլսի
 Նիպերայ :

Ի արդ Հարդինկ նախկին փոխարքայ Ա.
 Հնդկաստանի կարգեցաւ խաղաղարար խոտ-
 վութեան Խալանդայ :

Գին հատաւ անձին Սմիթոյ Օբրայընի
 500 Լիրայ, որ զէն առ ընդդէմ՝ նորին Բը-
 բրտանական Մեծութեան, և ընկերաց ապրա-
 տամբութեան նորա՝ երեք հարիւր առ անձն՝
 որոց ձերբակալ արարեալ մասնեացն զնոսս
 ստենի : Այլ նա ոչ ուրեք գտանի զար-
 դիս, և կարծիք են՝ թէ կամ Ամերիկա
 խոյս ետ, և կամ ՚ի մին ՚ի սահմանացն Եւ-
 րոպայ :

Բանասիրական

Ի ՍԷԹ ՍԵՄ

ՀԱՐ արտասուաց տխուր Մուզն յողորմի լար զայս իմ լաց-
 Որ ՚ի լալիս յաւեա հաճիս՝ քան ՚ի հրճուիս մահացուաց,
 ՚ի սիգ հանդարտ ստաւեոցն նոճիք լիբանց զորումն թիւն,
 եւ զալարիք Գաշտոց ՚ի բաց զիցնն ըրդեղ և ըզգոյն :

